

Т.А. Дяченко, канд. екон. наук
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ВЕКТОР ІНТЕНСИВНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СВІДОМИЙ ВИБІР ТА ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

У статті досліджено проблеми економічного зростання в Україні. Підкреслено необхідність забезпечення інтенсивного типу зростання. Наведено досвід інших країн і зроблено акцент на доцільності його використання. Охарактеризовано рейтинг країн світу за глобальним інноваційним індексом, індексом глобальної конкурентоспроможності. Проаналізовано динаміку показників, що характеризують економічне зростання в Україні і світі. Виявлено резерви підвищення економічного зростання в Україні.

Ключові слова: економічне зростання, економічний розвиток, енергоресурси, інтенсивний тип економічного зростання, ресурсозберігаючі технології.

Постановка проблеми. Економічне зростання, вибір пріоритетних способів його досягнення – проблеми, що постають перед кожною державою на всіх історичних етапах розвитку. В умовах обмежених ресурсів, частина з яких є вичерпними, невідновлюваними, а також загострення глобальної конкуренції актуалізується проблема пошуку шляхів забезпечення інтенсивного зростання економіки та способів підвищення ефективності використання ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із основних завдань «Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020"» є наступне: «Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями» [8]. Дана стратегія передбачає виконання програм, зокрема й по енергонезалежності, головним завданням якої є забезпечення енергетичної безпеки країни й перехід до енергоефективного та енергоощадного використання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій.

Проблемі економічного зростання присвячені праці багатьох науковців, серед яких Геєць В.М., Гриценко А.А., Колесніченко І.М., Єщенко П.С., Оголь Д.О., Сімків Л.Є., Тешев Р.І. та інші. В дослідженнях вчених основна увага зосереджується на визначенні сутності та розмежуванні понять з даної проблематики [5, 7]; методиках оцінки

економічного зростання [9] та чинниках впливу [5], а також необхідності реконструкції національної економіки та її модернізації на шляху інноваційних перетворень [2, 3, 4]. Не дивлячись на чисельні публікації, аналіз і порівняння індикаторів економічного зростання в Україні зі світовими, виявлення історичних передумов до визначення доцільного типу національного економічного зростання потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження історичного досвіду та сучасного стану економічного розвитку країн, що використовували переважно інтенсивний тип економічного зростання, аналіз індикаторів економічного зростання в Україні та виявлення резервів його підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий досвід свідчить про те, що перевагу інтенсивному типу економічного зростання історично першими віддають країни, що ненаділені багатством природних ресурсів. Яскравим прикладом цього є поведінка країн під час світової енергетичної кризи 1973-1975 рр. Провідні країни світу для зменшення залежності від імпорту енергоресурсів відкривали власні родовища при наявності таких; здійснювали розробку та впровадження енергозберігаючих технологій, пошук нових джерел енергії. Так, Франція розвивала ядерну електроенергетику, що дозволило її звести до мінімуму використання мазуту в виробництві електроенергії, Данія та Нідерланди нарощувала вітроенергетичні потужності тощо. Таким чином, промислово розвинуті країни були змушені змінити ресурсовитратну економічну модель на інноваційну модель розвитку економіки, що сприяло нарощуванню науково-технічного потенціалу. Цікавим є той факт, що й у 2017 р. дані країни увійшли в десятку країн-лідерів за глобальним інноваційним індексом (GII) й розташувалися з першого по десяте місце наступним чином – Швейцарія, Швеція, Нідерланди, США, Великобританія, Данія, Сінгапур, Фінляндія, Німеччина, Ірландія. Україна займає 50-ту сходинку в даному рейтингу, а найнижчі позиції – Замбія, Ідті, Гвінея, Ємен [1].

Для оцінки та співставлення економічного розвитку країн світу важливим є індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI), що враховує сукупність інституційних, макро- і мікроекономічних чинників, серед яких важливе місце належить продуктивності праці, яка є суттєвим чинником довгострокового економічного зростання та процвітання. Перші сходинки в рейтингу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 рр. займають Швейцарія, США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія, Фінляндія, Норвегія, Данія тощо. Індекс глобальної конкурентоспроможності України 2017-2018 рр. складає 4,1 бали з 7 можливих, що відповідає 81 місцю в

рейтингу 137 країн світу. Це свідчить про незначну позитивну динаміку – в порівнянні з 4,0 балів у 2016-2017 рр. та 85 місцем України в загальному рейтингу [12].

Також цікавим є наступне спостереження. В цілому країни, що займають перші сходинки в рейтингу за глобальним інноваційним індексом з деякими змінами, але очолюють й рейтинг за індексом глобальної конкурентоспроможності.

Для оцінки економічного зростання України розглянемо динаміку ВВП (рис. 1).

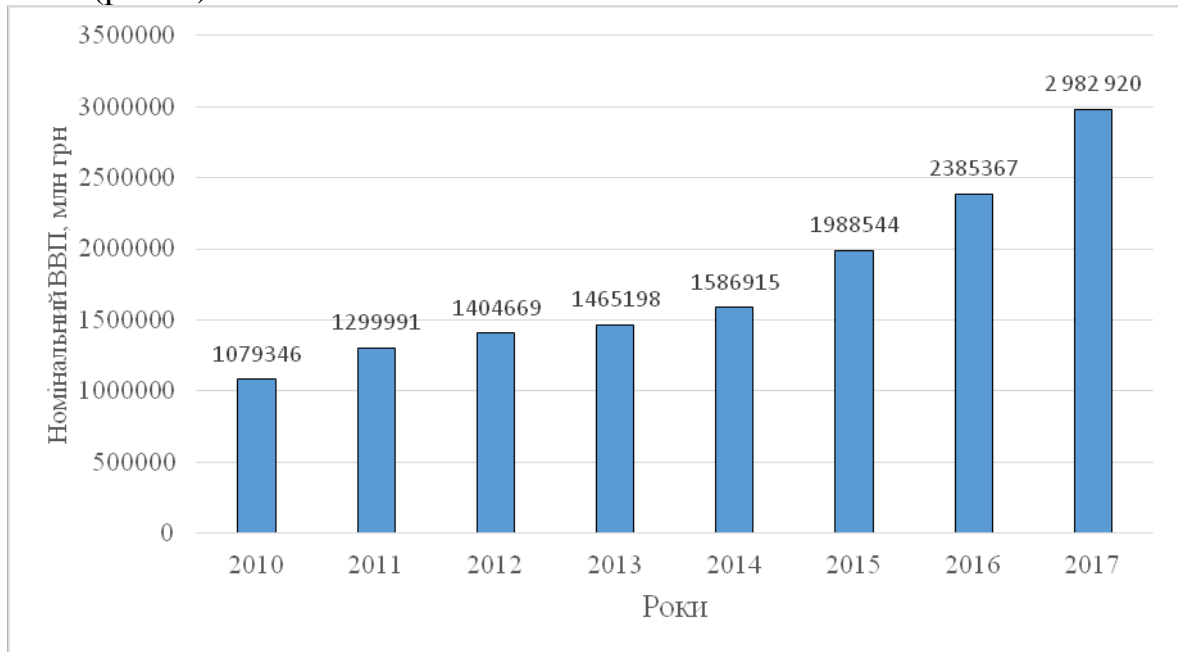

Рис. 1. Динаміка номінального ВВП у 2010-2017 рр.

* Джерело: побудовано автором за [6].

Статистичні дані з рис. 1 свідчать про те, що в цілому у 2010-2017 рр. спостерігається зростання номінального ВВП України. Але для позбавлення показника від впливу інфляції розглянемо динаміку реального ВВП (рис. 2).

Як наочно видно з рис. 2, за період 2010-2017 рр. максимальне збільшення реального ВВП відбулось у 2011 р., а починаючи з 2010 р. – відбувалось падіння показника аж по 2015 р., де ВВП досягнув свого мінімуму, а 2016-2017 рр. відзначились відновленням його зростання.

Не менш важливим показником оцінки економічного зростання є ВВП на душу населення, оскільки саме він характеризує добробут населення (рис. 3).

ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) у 2010-2016 рр. в світі неухильно зростає, в той час, як в Україні, починаючи з 2014 р., даний показник зменшується й тільки у 2016 р.

спостерігається його незначне збільшення. Хоча, наприклад, у 1990 р. український ВВП на душу населення за ПКС перевищував середньосвітові показники на 11 % [4].

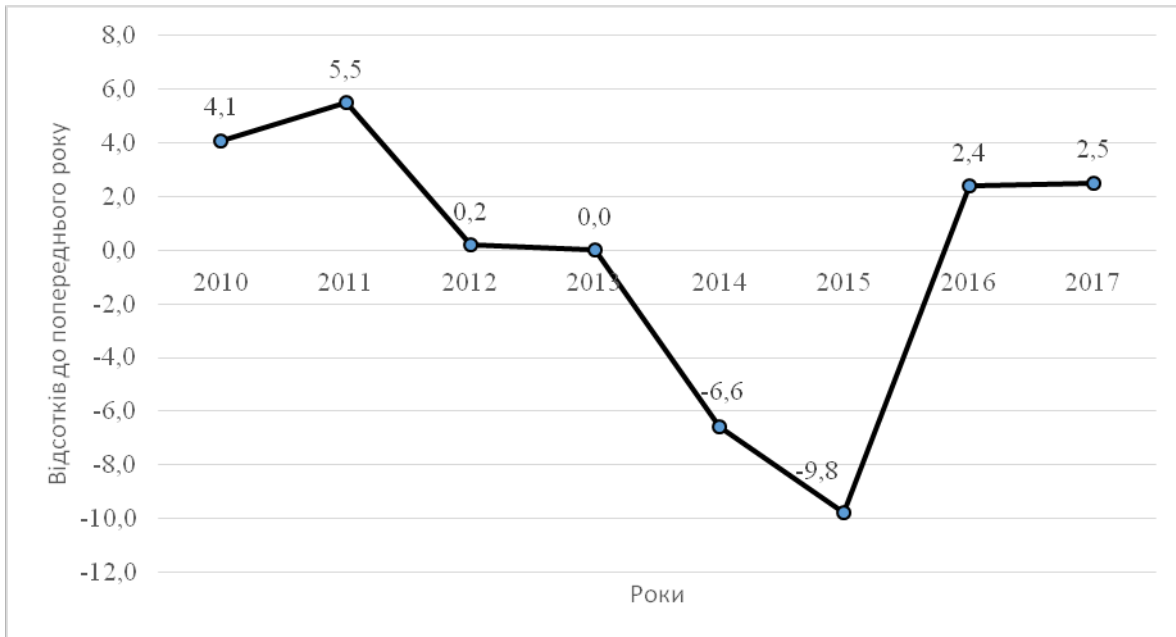

Рис. 2. Зміна реального ВВП України (у % до попереднього року)

* Джерело: побудовано автором за [6].

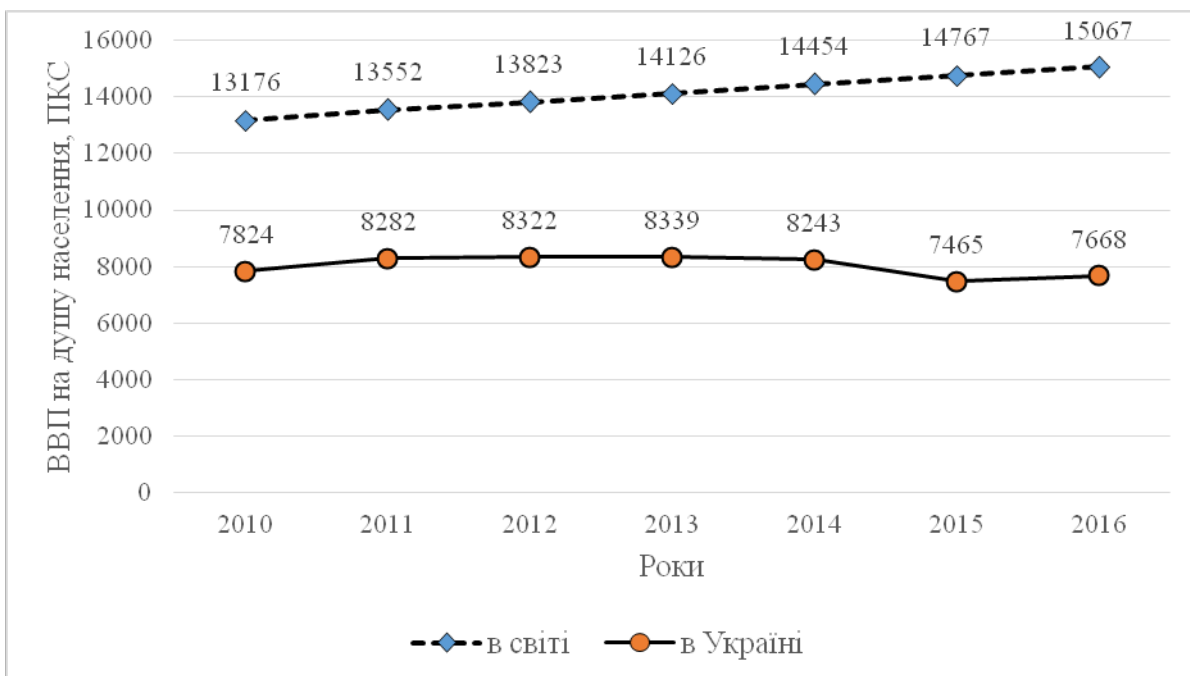

Рис. 3. Динаміка ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності у 2010-2016 рр.

* Джерело: побудовано автором за [11].

Отже, враховуючи історичний досвід передових країн на шляху до здобуття позиції світових економічних лідерів, а також науковий потенціал України, для підвищення національного добробуту та посилення конкурентних позицій України на світовому ринку доцільним є вибір переважно інтенсивного типу економічного зростання. Здійснення цієї мети вимагає проведення відповідних заходів у таких основних напрямках:

- структурна реконструкція економіки з пріоритетним розвитком перспективних, наукоємних галузей;
- стимулювання випуску високотехнологічної продукції підприємств різних видів економічної діяльності [10];
- широке впровадження ресурсозберігаючих технологій в виробничий процес за допомогою економічних стимулів та популяризації;
- стимулювання споживання продукції національного виробництва шляхом зміцнення середнього класу суспільства, зменшення диференціації доходів населення;
- збільшення інвестицій, особливо внутрішніх за допомогою сприятливої грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики;
- збереження та розвиток кадрового забезпечення наукового потенціалу.

Висновки. Історичний досвід свідчить про те, що країни, які обирають інноваційну модель розвитку економіки, займають провідні місця в світових рейтингах, в тому числі за індексом глобальної конкурентоспроможності. Аналіз показників економічного зростання в Україні свідчить про їх значне відставання від середньосвітового рівня. Враховуючи вищенаведене, а також науково-технічний потенціал України, доцільним є забезпечення інтенсивного типу економічного зростання шляхом виявлення і використання національних резервів у наступних напрямках: структурна реконструкція економіки з пріоритетним розвитком наукоємних галузей, стимулювання випуску та споживання високотехнологічної продукції, та широке впровадження ресурсозберігаючих технологій, збільшення інвестицій, збереження та розвиток кадрового забезпечення наукового потенціалу.

Бібліографічний список: 1. Глобальный инновационный индекс 2017 г. [Электронный ресурс] / Официальный сайт Всемирной организации интеллектуальной собственности. – Режим доступа: http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2017/article_0006.html 2. Геєць В.М. Вихід з кризи (роздуми над актуальним у зв'язку з прочитаним) / В.М. Геєць, А.А. Гриценко // Економіка України. – 2013. – № 6. – С. 4–19. 3. Гриценко А. Управління реконструктивним розвитком / А. Гриценко //

Модернізація управління національною економікою: зб. матеріалів ІV Міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 листоп. 2016 р. / М-во освіти і науки України [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2016. – С. 66–71. 4. Єщенко П.С. Економічне зростання без розвитку: причини і шляхи інноваційного перетворення економіки / П.С. Єщенко // Економіка України. — 2013. – № 10 (623). – С. 4–20. 5. Колесніченко І.М. Економічне зростання: сутність, проблема та інституціональні фактори / І.М. Колесніченко, Р.І. Тешев // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 102. – С. 73-75. 6. Національні рахунки [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> 7. Оголь Д.О. Економічне зростання: сутність, якість і стійкість / Д.О. Оголь // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 2(164). С. 67-72. 8. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. 9. Сімків Л.Є. Якісне економічне зростання в Україні, його оцінка та шляхи забезпечення / Л.Є. Сімків // Інноваційна економіка. – 2014. – № 2. – С. 21–25. 10. Талалаєва А.А. Проблема ефективного інвестування в Україні в контексте мирового опыта / А.А. Талалаєва, Т.А. Дяченко // Вестник Нац. техн. ун-та "ХПИ". Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков : НТУ "ХПИ". – 2011. – № 8. – С. 94-100. 11. GDP per capita, PPP [Electronic resource] / Official site of the World bank. – Access mode: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.KD?end=2016&start=1990> 12. The Global Competitiveness Report 2017–2018 [Electronic resource] / World Economic Forum. – Access mode: <http://www3.weforum.org/docs/GCR20172018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.

Т.А. Дяченко. Вектор інтенсивного росту економіки України: осознаний вибор и исторический опыт. В статье исследованы проблемы экономического роста в Украине. Подчеркнута необходимость обеспечения интенсивного типа роста. Приведен опыт других стран и сделан акцент на целесообразности его использования. Охарактеризован рейтинг стран мира по глобальному инновационному индексу, индексу глобальной конкурентоспособности. Проанализирована динамика показателей, характеризующих экономический рост в Украине и мире. Выявлены резервы повышения экономического роста в Украине.

Ключевые слова: экономический рост, экономическое развитие, энергоресурсы, интенсивный тип экономического роста, ресурсосберегающие технологии.

Diachenko T.A. Vector of intensive growth of economy of Ukraine: conscious choice and historical experience. The article deals with the problems of economic growth in Ukraine.

The subject of research is abstract theorem and practical guidelines of economic growth from the perspective of historical experience of economic development of countries with intensive type of economic growth.

The aim of the article is the research of historical experience and contemporary state of economic growth of countries that primarily used the intensive type of economic growth, the analysis of indicators of economic growth in Ukraine and determination of its growth reserves.

Methods of research. The article uses the following methods: analysis, synthesis, the comparative method, the unity of historical and logical methods, systematic approach.

The results of research. The necessity of intensive type of development has been emphasized. The article describes the experience of other countries and emphasizes the appropriateness of applying this experience. The article characterizes the global innovation index rating of the countries of the world, the global competitive index rating. The article reveals that the countries that have used the innovative model of economics development now dominate in terms of both the global innovation index and the global competitive index rating. The article analyses the dynamics of factors that characterize economic growth in Ukraine and in the world. The article shows that the nominal GDP of Ukraine trends up over the past years, though the real GDP fluctuated and reduced most in 2015. In Ukraine GDP pre caput is much lower compared to the corresponding world figures. The reserves of economic growth have been revealed. The article offers the following measures: restructuring of economics with a priority of developing of knowledge-intensive industries; stimulating of advanced technology products by enterprises of different types of economic activity; large-scale implementation of resource-saving technologies in the production process; encouraging the consumption of inner production; investment growth, especially the inner investment by means of effective monetary and revenue policy; development of human resourcing and scientific potential.

The sphere of the results implementation. The results of the research can be put into practice to provide the intensive type of economic growth.

Key words: economic growth, economic development, energy resources, the intensive type of economic growth, energy saving technologies.

Стаття надійшла до редакції: 05.02.2018 р